

ÉPÍTÉSZETTÉ FOGALMAZOTT VILÁG A WORLD FORMULATED INTO ARCHITECTURE

EKLER DEZSÓ SOMLÓI BORÁSZATI ÉPÜLETE ÉS EGRI KIÁLLÍTÁSA • WINERY BUILDING AND EXHIBITION

Az alábbi összeállítás nem a folyóiratunkban megszokott formában mutat be egy új épületet és egy aktuális eseményt. Szeptember végén kiállítás nyílt az egri Kepes Központban Eklér Dezső építész tevékenységéről. És hamarosan elkészül az általa tervezett, több épületből álló komplexum a Somló-hegyen, amely a Szent Ilona Borászat és a Kreinbacher Pészgőpincészet mezőgazdasági egységeit és látogatóközpontjait fogja össze. Eklér munkáinak retrospektív tárlata – amelynek egyik fókuszpontja éppen a borépipészet – egy egésznapos konferenciát is vonzott, melyen hazai építészek tartottak előadásokat az utóbbi évtizedben itthon is egyre nagyobb szerepet kapott témáról, bor és építészet kapcsolatáról. – a szerk.

The expositions below are unusual in our periodical, as they present a new building and a current event in a different way than usual. At the end of September an exhibition was opened in the Kepes Centre, Eger, documenting the activities of Dezső Eklér as an architect. And within a short time a complex of several buildings on Somló Hill designed by him is about to be completed to integrate the agricultural units and visitor centre of St Helen's Winery and Kreinbacher Champagne Winery.

KREINBACHER PÉSZGŐPINCÉSZET ÉS SZENT ILONA BORÁSZAT, SOMLÓ-HEGY

KREINBACHER CHAMPAGNE WINERY AND ST HELEN'S WINERY, SOMLÓ HILL

Építész / architect: EKLÉR DEZSÓ Szöveg / text: GÓTZ ESZTER Fotók / photos: BUJNOVSZKY TAMÁS

Eklér Dezső Somló-hegyi borászati és pészgőpincészeti komplexuma még nem teljesen kész, de fotói már bejárta az építészeti világsajtót. Az épületegyüttes részben folytatja azt az utat, amelyet Eklér korábbi borászati nyitottak meg, elsősorban a mezőzombori Dísznók borászat (I. ME 2005/2) finoman formált legyezője és föld alá rejtett traktorgárza: a hagyományos borászati épület felmagyarázása, a technológia terep alá telepítése, táj és épület összeolvadása Dísznókban az egyik legszebb hazai borászatot eredményezte. A „szép bor” szak kifejezés a fenti jelzői építészeti szövegkörnyezetben is helyénvalóvá teszi.

A Somló-hegyen ez a hagyományos tektonikát felülíró gondolat még erőteljesebb formát ölt, itt már mesterséges dombok ülnek egyes épületrészekre, zöldséget kúszik a betonszerkezet fölé, ugyanakkor a burorék alakzatokkal áttört betonfalak láthatóan lélegeznek, éppen mint az itt készülő pészgő és bor. Folyamatos átjárás van a kint és a bent

között, fény és levegő, látvány és hangulat tör letről föl, és sugárik letről lefelé. A koncepcióban és az anyagban nyújtás és analógia egyszerre jelennek meg. Utóbbiról Aldo Rossi analógia gonosz szelleméről beszél – természetesen pozitív tartalommal. Az „analógia szelleme” az olasz mester ars poéticájává vált, a mostani Iparművészeti Múzeum béli *Maestri* – az olasz design mesterei kiállításán Rossi tablójának jelmondata.

A nap, a föld, a kő, a talaj alakítja a nedűt. Ezek az erők jelennek meg a Somló-hegyi épületekben, sugárzó erővel, hol konzolosan kiemelkedve, mint a pészgőrelelő kőstólójánál, hol robusztusan lefelé nézve, mint a borászat pinceháza esetében. A panorámát egyszer a környező szőlőhegy látványa kínálja, másszor a többi épület. Ház és táj együtt alakítja a környezetet, hatalmas erők munkálnak mindkettőben. Eklér látványja formálja a föld belsejében zajló folyamatokat. Odabent nyílt

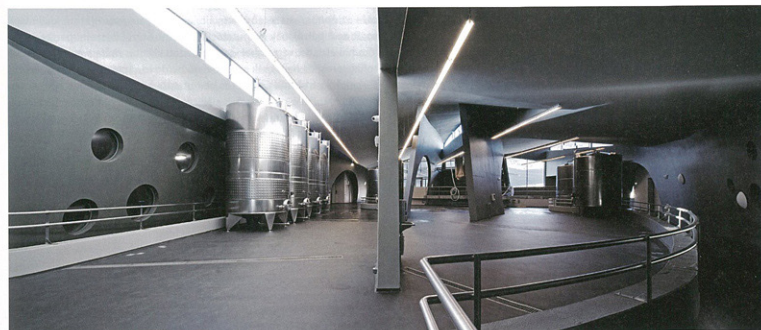

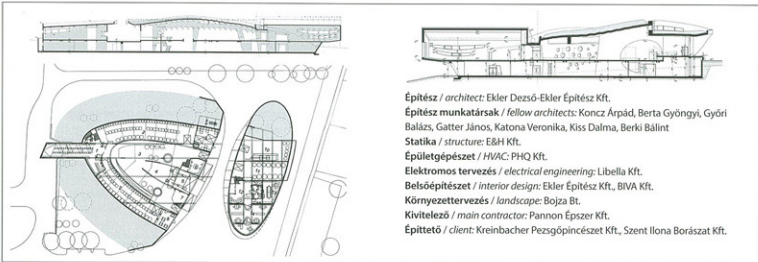
tan megmutatja a technológiát, a szőlőből borrá és fől folyamatát, de ez is a tektonikus mozgások atmoszférájába ágyazza, körkörös útonalra helyezi, mintha valami lefelé törő örvény szervezné a terep.

A komplexum – előképeiről sem megfeledkezve – egészen új irányt szab a borépipészetnek, de a borkészítésről, és általában a föld megműveléséről való gondolkodásnak is. Heroikus küzdelmet jelenít meg a szelid tájban, az erők feltárásának csatáját, ami mégis rásimul a hegy formáira. Ember és föld viszonyában a 21. század tapasztalatát jeleníti meg, szakítva a borkészítés bukolikus, idilli képével.

The winery and champagne winery on Somló Hill designed by Eklér Dezső has not been completed yet, but photos showing it have already toured architectural world-press. On Somló Hill artificial mounds are seated on certain building parts, a green roof creeps above the concrete structure, whilst concrete walls pierce with bubble formations breathe visibly, much in the same way as the champagne and wine

made here. There is non-stop communication between the outside and inside, light and air, sight and atmosphere bursting up from below, and radiating from above downward. Enlargement and analogy are simultaneously present in the concept and the material. The sun, earth, stone, soil all contribute to the ripening of the wine. These forces do appear in the buildings, with radiating power, somewhere cantilevered and jutting out, just like a champagne ripening winery, elsewhere sturdily looking downward, as in the case of the cellar house of the winery. Once it is the view of the surrounding hillside vineyard that offers panoramic vista, other times the other buildings do. The house and the landscape contribute to the shaping of the environment in unison, having mighty powers working within both of them. Eklér turns the procedures taking place in the womb of the earth into a sight. Inside he shows technology, the process whereby grapes ripen into wine, but it is also embedded in the atmosphere of tectonic movements, placing them onto a circular route with an impression as if a whirlpool moving downwards would organise the space.

ÉPÍTÉSZETEN INNEN ÉS TÚL – EKLER KIÁLLÍTÁS, KEPES INTÉZET, EGER, 09. 21. – 12. 31.

ON THIS SIDE OF ARCHITECTURE AND BEYOND – EKLER EXHIBITION, KEPES INSTITUTE, EGER, 09. 21. – 12. 31.

Szöveg / Text: ZÖLDI ANNA

Ekler Dezső precízen, világosan és ugyanakkor élvezhetően fogalmaz. Nem utolsó sorban érdekesen. Jó előadó – akár szóban, akár írásban, akár épületben fogalmazza meg a gondolatait. Az építészet misztériumát közvetíti, ideológiai erőlködés nélkül.

Életem kiállításának címe beszédes: *Építészet innen és túl* – azaz az épület, mint vizuális esztétikai címe alapján megítélhető tárgy képzetétől elválogatva, az építészeti alkotás lényegét kutatja munkáival. Az alkotás eredménye persze egy tárgy, amely ugyan összetett módon közvetíti üzenetét, ám a látvány mindenképpen alapvető összetevője a hatásmegnyilvánulásnak. Magyarán megfogalmazva: az épület-tárgynak szépek is kell lennie – bármit is értsünk szépség alatt. Az építészet viszont se nem szép, se nem csúnya, csupán elgondolkodtató – lévén maga is egy gondolat, ideális esetben univerzális elképzelés tárgyasult formájában. Lehet megnyugtató vagy felkavaró, rezonáló és korszaklelemre vagy éppen ellentéteztető az azt, mindenképpen a civilizáció reflektál általa önön belső változásaira – egyszerűen az építészet tárgyasult filozófia.

Ez persze komoly csapda – látvány híján, vagy a látvány rovására megfogalmazott filozófia üressé és érdektelenné válik, kisék, trendek unalmas ismételtetésével torzul, elméletben és gyakorlatban egyaránt. Érdemes felelővel az építészettörténetre lássuk, de biztos halálkocsikra, illetve kiüresedett szakzsargonjára, ami nem kizárólag a kritikusoknak róható fel. Ami nem mond semmit, arról nehéz bármit is mondani.

Ekler bevallottan hisz a teória elsőfőségességében és az archetipusok

erejében, miközben munkáiban mindez egyértelműen a látvány erejébe torkollik – ha épületre, ha szövegre, ha tárgyra terjed. Éppen ezért szerencsés az építészeti esetében egyáltalán nem szokásos életmű-kiállítások sorát az ő pályájának bemutatásával nyitni. Sorról beszélni persze egyelőre hű ábránd, vágy, óhaj – az építészeti kiállítás műfaja amögny is mostohagyerek, és nem csak a megfelelő befogadói intézmény hiánya miatt. Térbeli konstrukciók érzékeltes bemutatása két dimenzióban nem könnyű feladat, ha a cél nem fotóalkalmis létrehozása, hanem építészeti élmény-átadás, akkor értelemszerűen szükség van a harmadik dimenzióra is.

Az egeri Eklert kiállítás mindenben akadályoztat élegánsan leküzd. A belepót impozáns méretű, kiállítási funkcionálisan is bíró épületmeder, a legutóbbi munka, a Somló-hegyi borászat ikonikus épülete fogadja. Az installáció egyértelmű esszenciáját adja a kurátor, Széplaky Gerda és az alkotó közös koncepciójának, miszerint az építészeti produktum nem más, mint a kollektív tudatban vagy tudattalanban élő archetipusok „nagyfajlása”. A modell léptékéhez nagyított építészeti tervrajzok közé szorított épület-szelet-elményszerűen érzékelteti, ugyanakkor értelmezni is engedi a gondolkodási folyamat aktuális stádiumát: az alkotó és vele együtt a 21. század emberének térben megfogalmazott világmodelljét. Fájdalmas feszültség, élesen előtörő, a föld fogságából szabadulni nem tudó dinamizmus – a nyugati civilizáció uttkeresésének metaforája. A kiállítás tematikus felépítése azt a metaforát bontja ki és teszi átélhetővé. A bősegen rendelkezésre álló, a képi anyagot gazdagító szöveges interjúk nélkül

is világos gondolati ív, amely nem csak személyes világkép – szépen leképezi azt a változást, amely az építészeti gondolkodásban a térhez és formához való viszonyt illetően végbement, nem csak Magyarországon, hanem nemzetközi viszonylatban is. Ekler építészete pontos tükrö az annak, ahogy egy építész anyaggá formálja azokat az elképzeléseket, amelyek az elmúlt évtizedekben Európa értelmiségét foglalkoztatták. Ami látáslogó hiányzik belőle: a ma divatos társadalmi érzékenység, ennyiben valóban nem korszerű, inkább időtlen tartalmakat fejeget. A kiállítás tanúsága Ekler számára az építészettől a filozófiáig tartományok metaforája, az anyag és tér formálásának művészetében rejülő metaforák lehetséges izgatja, ezért nem bibelődik aktuális szociális kérdésekkel. Az eredmény látáslogó az egymást követő divatos stílusok ertő kezű alkalmazása – ám ez csak a látszat. Főleg, ha nem tévesztjük szem elől, hogy végző soron a divat is a korszaklelem rezonál, minden egyéb médiumnál gyorsabban. A stílusok sokfélesége első pillanatokban valóban zavarba ejtő lehet, főképp a vezérelt ideológiaiákhöz szokott kelet-európai szem számára. Eklernél azonban a gondolatosság – ami sosem jelent ideologizálást – mindig fajsúlyossá teszi a stílusbeli megnyilvánulásokat. Vannak persze a házak közt jobbák és rosszabbak – de mindegyikre igaz: egy kreatív, gondolkodó ember rezonál a korra, amiben épp él, a helyre, ahova épp terjed (nagyon érdekes például a szempontról a kevésbé ismert dunaiújvárosi üzletháza, a szomodem téglalátirat) vagy a funkcióból eredő asszociációkra (perbéli iskola). Ekler házi kezdetűl fogva land-art munkáit is egyben, mélyen kötődnek a természethez, a „stílusok” látáslogó változása csak az aktuális gondolati tartalom változásának következménye. A direkt formalizációtól kereső kora organikusától a szétterjedéstől, elvont geometriáig, illetve a geometrikus formáká stílizált szimbolizmusig eljutó építészetorizont bemutató életmű a lakus számára is jól megmagyarázza, hogyan változott az elmúlt évtizedekben, a káoszban stabilitást kereső ember viszonya a világhoz. A legutóbbi munka, egy – még csak teny szintjén létező – borászat egy óriási, háromszögbe fel szerkesztett zárt hernyó, amely befajla és elnyeli a szőlőt – egyszerűen a kortárs trendeket idéző épület, és kifejező szimbóluma a szőlőművelés szakralizált, de valójában jól jövedelmező üzletgá fejlődött kultúrájának.

Az egeri kiállítás a honnan hová kérdéssére ad választ az építészeti nyelvén, és egyben biztató útjelző az építészeti kommunikáció ritkás erdejében. The title of the exhibition presenting Dezső Ekler's oeuvre is an expressive one: *On This Side of Architecture and Beyond* – which means he actually studies the essence of architectural creation whilst distancing himself from the concept of building as an object which may be judged by the standards of visual aesthetics. The result of creation is of course an object which mediates the message in a complex way but the spectacle is by all means a basic constituent of the effect mechanism. To put in another way: the building-object must be also beautiful – whatever we mean by beauty. Architecture, however, is not beautiful or ugly: only reflecting one. It may appear smoothing or upsetting, it could resonate with the Zeitgeist, or may as well counteract it, by all means it is civilisation reflecting to its own internal changes through it: to put it short, architecture is materialised philosophy.

The exhibition of Ekler in Eger overcomes these obstacles in an elegant way. Entering it we are welcome by an imposing model of a building also having exhibitional function: it is his latest design, the iconic building of the winery on Somló Hill. This installation obviously embodies the essence of the joint concept of the curator, Gerda Széplaky and the artist, meaning that architectural product is nothing else but the „enlargement” of archetypes living in the collective consciousness or subconscious. The „slice of building” limited to the architectural designs enlarged to the scale of the model representing it in a true-life way the current phase of the process of reasoning, whilst also interpreting it: the world model of the artist and with him that of people in the 21st century formulated in space. It is a painful tension, dynamism bursting up sharply which is unable to free itself from its captivity in earth – the metaphor of the seeking of ways and means of the western culture. The topic-based structuring of the exhibition unfolds this metaphor and makes it experiential. The logic of thoughts is evident even without the ample interview texts enriching the visual material which is not only an individual world concept – it nicely translates the change which has taken place in architectural thinking concerning its relationship with space and form, not only in Hungary, but also internationally.

